

IRODALOM.

Ernst Meumann, Vorlesungen zur Einführung in die experimentelle Pädagogik und ihre psychologische Grundlagen. 2 kötet. I. k. XVIII + 555. l. II. k. VII + 467. l. Leipzig, Engelmann 1907.

A kísérleti módszernek a pädagogiában való érvényesítése néme-lyek részéről még ma is bizalmatlansággal találkozik. Eltekintve ama kevesektől, kik a kísérletet egyáltalán elítélik a lelki élet jelenségeinek kutatásában — ez idegenkedés leggyakoribb oka azon aggodalom, hogy ez alapon a pädagogia egész terjedelmére nézve egy sereg kísérleti vizsgálódásban fog feloldódni. Már pedig ma már több-kevesebb öntudatossággal minden pädagogus a neveléstanban a kultur-bölceletnek egy ágát látja, melynek az emberképzés eszményét kell megállapítania és az annak megvalósítására alkalmas eszközöket kell kifejtenie. Ez azonban oly program, melyet nem egyedül a labora-toriumokban kell és lehet kidolgoznunk, sőt cselekvésünk legeggyete-mesebb normáit sohasem meríthetjük a tapasztalásból. A tisztán ki-sérleti pädagogiától magának a neveléstani vizsgálatnak szűkítését, filozofiai alapvetésének akadályát látják.

Meumann nagyszabású munkájának igazi jelentősége abban mutat-kozik legjobban, hogy, jóllehet ép a kísérleti pädagogiát tárgyalja, fölöt-tébb alkalmas ez aggodalmak eloszlatására. Szerzőnk tisztán látja, hogy a kísérleti módszerrel nem lehet a pädagogia összes problémáit meg-oldani — de ép oly meggyőzően állítja elénk, hogy viszont az eddigi ku-tatás experimentális eredményeinek mellőzésével a pädagogiai vizsgálat egyik legbecsesebb segédeszközétől fosztja meg magát. A problémák, ame-lyeket gondos kritikával tárgyal: a gyermek testi és lelki fejlődése, egyes szellemi képességeinek evolúciója, a gyermeki individualitások természete, a gyermeki munka sajátossága, a gyermek olvasásának, írásának és számolásának a felnőttekétől elütő természete — mindmegannyi *tény-kérdések*, amelyek csakis módszeres empiriával, vagyis lehetőleg annak legexaktabb formájával: kísérlettel oldhatunk meg. Hogy pedig e problémákat meg kell oldania a pädagogiának, ez ép oly kétségtelen,

mint ahogy a higiéniről és therapiáról nem lehet szó anatomia és fiziologia nélkül. Szerzőnk felfogása a pädagogiáról általában az, hogy az nemcsak az alkalmazott pszichologia, ethika és logika, hanem sajátos tárgya van: a *nevelés tényeinek* vizsgálata. Még leginkább a földrajzhoz hasonlítható, mely bár sok disciplina eredményeit használja fel, mégis önálló tudomány.

A mű tizennyolc, ha nem is teljesen népszerű, de lehetőleg kevés lélektani és élettani előismeretet kívánó felolvasásban tárgyalja a fenti problémákat. Oly műről, amely úgyszólván csupa pozitív adatról áll, melyek mindegyikének önmagában is megvan az értéke, természetesen nem lehet kivonatos ismertetést készíteni. Legyen szabad azonban néhány fontosabb következtetést jelezni, amelyekből látható, hogy a idevágó kísérleti vizsgálódások mily termékenyek — jóllehet maga a szerző a legnagyobb óvatosságra int az ilyenmű tanulmányok levonásában.

Egyik legfontosabb következtetése, hogy a korai (hat éven aluli) iskolázás sokkal veszélyesebb, mint eddig gondolták: egy újabban közelebről vizsgált elmebaj (a dementia præcox) igen gyakran ennek az eredménye. Viszont a kellő időben történő iskolázás testileg-lelkiileg kimerítő és káros hatását újabb időben túlozták: a pontos vizsgálatok kimutatták, hogy az egészséges gyermeknél az iskolai élet *elősegíti* minden tekintetben a fejlődést. Tévedés azt hinni, hogy a gyermek memoriája jobb mint a felnőttné, vagy hogy fantáziája termékenyebb. A gyermeki reprodukció vizsgálata megérteti velünk a gyermek egyik lelki sajátosságának: az örökös kérdezettségnek és annak az okát, hogy pl. ugyanazon mesét számtalanszor képes élvezettel hallgatni. A gyermeknek ugyanis eleinte csak kevés szabadon reprodukálható képzelet van s így az ismételten hallott dolog is még sokáig újnak fog előtte feltűnni. Szerzőnk helytelennek tartja, ha mindig az ismertetből indulunk ki a tanításnál, mert ezáltal a gyermeket hamis analógiákra szoktatjuk s eltérítjük attól, hogy az új dolgot önálló sajátosságaiban fogja fel. Tagadja, hogy mesével kell kezdenünk a tanítást, mert hiszen az ennek valódi megértésére szükséges időképzetek az iskolázás kezdetén még hiányoznak a gyermeknél; *szem életből* kell kiindulnunk tehát, annál is inkább, mert a mesében való elmerülés csak táplálja a gyermeknek amúgy is önkényes képzeleti csapongásait. Több formális emlékezési képzést kíván, mint amennyit a mai iskola nyújt. Rámutat arra a nagy horderejű tényre, hogy a gyermek sokkal több cselekvési ideált merít a történelemből és a költészetből, mint a vallástamból.

A benyomás, melyet e szép és tartalmas munka tanulmányozásából merítünk, az, hogy általa az experimentális pädagogia végre

megtalálta helyes medrét, melyben határtalanul tovább fejlődhet. Meumann szakavatott, úgy a saját, mint mások idevágó kutatási eredményeit kritikailag felhasználó munkája megalapítja e vizsgálatok tekintélyét s megerősíti beléjük vetett hitünket — melyet bizony sok avatatlan, több lelkesedéssel, mint szakszerű kritikával dolgozó gyermekpszichologus és pædagogus már-már megingatott. Megtanuljuk belőle, hogy e disciplina feladata nem pótolni, de kiegészíteni az elméleti pædagogia munkáját. Ne tartsa magát modern pædagogusnak, ki Meumann munkáját behatóan nem tanulmányozta.

Dr. Pauler Ákos.

*

A nagyváros szemlélete. (F. Gansberg: Streifzüge durch die Welt der Grosstadt-Kinder. 2. Auflage. 1907.)

Ez a könyv, mondja az előszavában büszkén a brémai tanító, a szemléltető oktatás számára egy új birodalmat akar meghódítani, — a városi kultúrát. Ez a terület csakugyan új. Itt van előttünk nagy házaival, utcáival, tereivel, benne zajong az élet: boltokban, vásárokon, kertekben, látványosságokon, megvan a maga vidám kikeletje, szomorú levélhullása, hangulatos karácsonya, vannak mindennapos szépségei és útszéli mulatságai — és mi mégis kirekesztettük az iskolából. Az elemet, amelyben a nagyvárosi gyermek lelke fürdik és amely úgyszólván eltetője, a nap bizonyos óráiban szinte száműzzük még az emlékezete tájékaról is. Van ebben valami kis lelketlenség. És van abban valami nevetségesen fonák szokás, hogy mi a háziállatokról és az erdei madarokról épp úgy beszélünk a nagyvárosi gyermekeknek, mint a falusiaknak, hogy az ő olvasmányaik is éppen úgy ismert jelenségek gyanánt foglalkoznak a szürettel, aratással, betlehem-járással, disznóöléssel, mintha mind falun nőttek volna fel. Holott a nagyvárosi iskolásgyermeknek mindez éppen annyira exotikus mulatság, mint a falusi gyermeknek teszem: a szeneskoosin való ugrálás, a sétatéren való karikázás stb. Nincsen abban tehát semmi célszerűség, ha mi olvasókönyveinket teletömjük például a tanyai életnek, a pásztorkodásnak, zsvány-kalandozásnak sok idegen, olykor éppen demoralizáló leírásával és csupa konzervativságból mellőzzük a tanításban, beszélgetésben, olvasókönyvben és a mesében azt ami elevenen lüktet a gyermekek egész kedélyvilágában: a városi benyomások emlékét.

Gansberg tehát ezt a világot pergeti le előttünk a mozgófénykép kápráztató gyorsaságával. A nagyvárosi létet, ahogy egy ujjongó, fürge és fogékony gyermeki lelken átszűrődik. Pincében vagyunk, amelyben hangos gyermekmulatozás esik és a járókelőknek csak a lábai látszanak az alacsony ablakon. Padlásablakból nézünk ki és